

Türkiye Aile Yapısında Evlat Edinme Üzerine Bir Değerlendirme

Adoption of Family Structure on an Assessment of Turkey

Resul Duran¹

¹ Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, Hakkari Üniversitesi Öğr. Görevlisi, resulduran@hakkari.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7149-834X

Öz

İnsan doğası gereği doğmakta, büyümekte ve ölmektedir. Geçmişte de günümüzde de birçok çocuk annesiz, babasız ve hem annesiz hem de babasız kalabilmektedir. Bu çocukların sağlıklı barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Osmanlı Devleti ve Türkiye'nin aile yapısında çocuk önemli bir yer tutmaktadır. İşte tam bu durumda aile, toplum ve devlete önemli görevler düşmektedir. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar kurum bakımına alınmakta, uygun koruyucu aileye teslim edilmekte veya evlatlık olarak verilmektedir. Evlat edinme, çocuğun tüm ebeveynlik sorumluluklarını üstlenen yetişkin bir birey veya bireylerin yanına yerleştirilmesine denilmektedir. Bu çalışma, Osmanlı'dan günümüze evlatlık sisteminin değişim dönüşümünü ve günümüzdeki güncel halini ortaya koyan bir şekilde ele alınmıştır. Bu çalışmada amaç, Türkiye aile yapısında evlatlık sisteminin tarihiyle birlikte değişimini incelemek, günümüzde evlat edinen ailelerin özelliklerini incelemek, kurum bakımında ve aile yanında olan çocukların farklarını ortaya çıkarmak, evlatlık müessesesini ve koruyucu aile sisteminin ilişkisini irdelemektir.

Anahtar kelimeler: Aile, evlat edinme, korunmaya muhtaç çocuk

Abstract

Human nature is born, grows and dies. In the past and today, many children can be left without a mother, father and both mother and father. Healthy shelter and other needs of these children must be met. children Ottoman Empire and Turkey has an important place in the family structure. In this very situation, important duties fall on the family, society, and the state. Orphans and children in need of protection are taken into institutional care, delivered to the appropriate foster family, or given up for adoption. Adoption is the placement of a child with an adult or individuals who assume all parental responsibilities. This study has been handled in a way that reveals the transformation of the adoption system from the Ottoman era to the present and its current state. The aim of this study was to investigate the changes in the history of Turkey in family structure adopted system, examine the properties of adoptive families nowadays, institutional care and expose children to realize within a host family, to examine the relationship between adoptive institutions and foster care system.

Key words: Family, adoption, child in need of protection

Derleme Makale
Review Article

Makale Atfı: Duran, R., (2021). Türkiye Aile Yapısında Evlat Edinme Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 5(1), 19-31.

Alındı 03.04.2021
Kabul Edildi 23.05.2021



Telif hakkı: © 2021 yazarlar tarafından. Lisans Sahibi Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Rize, Türkiye. Bu makale, Creative Commons Attribution (CC BY) lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

1. Giriş

Çocuk yetiştirmek, eğitmek ve geleceğe hazırlamak için en iyi bağlam ailedir. Kimsesiz, yoksul, aile içinde ihmal ve istismara uğrayan çocuklar bakıma muhtaç çocuklardır. Bu çocukların korunmasına yönelik en büyük hedef çocuğun yüksek yararadır. Yoksul olan çocuklar aile içinde desteklenmekte, bazı çocuklar da bakabilecek akrabası varsa onlara teslim edilmektedir. Geriye kalan çocuklar kurum bakımına alınmakta ve uygun koruyucu aileye teslim edilmekte ya da evlatlık olarak verilebilmektedir (Webb, 2017: 284-285).

Evlat edinme, çocuğun tüm ebeveynlik sorumluluklarını üstlenen yetişkin bir birey veya bireylerin yanına yerleştirilmesine denilmektedir (Adams, Dominelli ve Payne, 2015: 364). Evlat edinme süreci, kendisinden olmayan bir çocuğa bir bireyin veya bireylerin ebeveynlik yapmak istemesiyle başlamaktadır. Evlat edinen aileler istek, inanç ve bunlardan öte sevgi ile bir araya gelmiş olan amaçlı ailelerdir. Evlat edinme sistemi, biyolojik ebeveyni bulunmayan ve korumaya muhtaç çocukların aile ilişkilerini sağlama ve kalıcı bakım sorununa yönelik önemli ve başarılı bir çözümdür (Walsh, 2017: 221).

Evlat edindirme kurum ve kuruluşları, evlat edinmek isteyen ailelerin başvurularını değerlendirmekte, bu aileleri araştırmakta ve dikkatli bir şekilde seçmektedir. Evlat edinme işlemleri gerçekleştiği andan itibaren bu aileler sürekli olarak izlenmektedir. Aileler, çocuğun biyolojik, ruhsal sağlığı ve çocuğun geçmiş ailesel yaşantısı hakkında bilgilendirilmektedir. Evlat edinme sistemi açık ve kapalı evlat edinme diye ikiye ayrılmaktadır. Kapalı evlat edinmede biyolojik ebeveynler ve evlat edinen aileler birbirlerini tanımamaktadır. Açık evlat edinmede ise bu iki aile birbirini resmi olarak tanımakta ve iletişim halinde kalmaktadır (Zastrow, 2018: 302).

Bu çalışma evlatlık sistemi üzerine yapılan, Osmanlı'dan günümüze evlatlık sisteminin değişim dönüşümünü ve günümüzdeki güncel halini ortaya koyan bir şekilde ele alınacaktır. Osmanlı ve Türkiye'de aile yapısı, Osmanlı'da evlatlık sistemi ve Türkiye'de evlatlık sistemi ana başlıkları altında ve alt başlıklarla ele alınmaya çalışılacaktır. Bu konuyla ilgili kaynak araştırılması yapılacaktır.

Bu çalışmada amaç evlatlık sisteminin tarihini Osmanlı Devleti'nden itibaren araştırmak, Osmanlı Devleti'nde bu sistemin nasıl işlediğini, hukuki bir altyapısının olup olmadığını incelemek ve Cumhuriyet Dönemine kadarki süreçte değişim dinamiğinin nasıl şekillendiğini incelemektir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra evlatlık sisteminde değişim dönüşüm olmuş mu, yeni inkılaplarla birlikte hukuki altyapısı değişmiş mi, evlatlık sistemi içerisinde yer alan ailelerin gerekçeleri ve özellikleri, koruyucu aile ile olan ilişkisi ve kurum bakımı ile aile bakımında kalan çocukların yaşam döngüleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Bu konuda daha önce evlatlık sistemi tarihine ve evlat edinilen çocuklara yönelik araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı Türkiye aile yapısında evlatlık sistemini tarihiyle beraber ortaya koymak, evlatlık sisteminde yaşanan değişimleri incelemek, günümüzde evlatlık sisteminin dinamiklerini oluşturan kurumların yapısını, farklarını ve süreçlerini araştırmaktır.

2. Osmanlı ve Türkiye'de Aile Yapısı

Aile, toplumun en küçük birimi ve evrensel bir kurumdur. Geçmişten günümüze çeşitli sayı ve derecelerde aile tipleri meydana gelmiştir. Aileye yönelik evrensel bir tanım yapmak oldukça zordur. Aile kurumunun dünya genelinde oluşturduğu çeşitlilik ve sürekli olarak dönüşüp farklılaşmaya maruz kalması, ailenin evrensel bir tanımlamasının yapılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Aileye yönelik bugüne kadar yapılan en geniş tanımlama Cohen'in önerdiği tanımlamadır. Cohen aileyi evlilik,

doğum, evlatlık edinme ya da tercih yoluyla etkileşim ve ilişkide bulunan, iki ya da daha fazla kişinin bir hanede birliktelik oluşturması şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu da aileyi “*Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu, toplum içindeki en küçük birlik olarak tanımlanmaktadır.*” Aile tanımları farklı olsa bile toplumda sadece ailenin yerine getirdiği ekonomik, cinsel, üreme ve yetiştirme işlevleri bulunmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2019: 59-64).

Osmanlı aile yapısı toplumsal ve ekonomik birliktelikle meydana gelen, çok eşliliğe müsaade edilen, ev içerisinde erkeğin mutlak söz sahibi olduğu ataerkil bir biçimde şekillenmiştir. Aile içi hukuki durumlarda İslam hukuku geçerliydi. Çok eşliliğe müsaade edilmesine rağmen tek eşlilik daha yaygındı. Osmanlı aile yapısındaki değişmelerde Tanzimat hareketi veya Yenileşme dönemi önemli bir kırılma noktası olarak görülmektedir (Şentürk, 2019: 87-91). Bu dönemden sonra aile yapısı, aile içi ilişkiler, roller ve yaşantılar önemli bir değişime uğramıştır.

Türk aile yapısının, Cumhuriyet Döneminde modern aile tipine uyarlanması ve geleneksel geniş ailenin değişimi için İsviçre hukukundan Medeni Kanun uygulanmaya başlanmıştır. Bu kanunla beraber ev içi roller ve ilişkiler değişmiş, kadının hem ev içinde hem de toplum içinde statüsü iyileştirilmiş ve erkeklerle eşit düzeye getirilmiştir. Bu değişim aile içindeki mutlak aile reisliği statüsünü değiştirmiştir. Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında toplumda geniş aile ve çekirdek aile varlıklarını bir arada sürdürmüştür. Kentleşme ve kırdan kente göç Türkiye’de kent, kır ve gecekondu aile tiplerini ortaya çıkarmıştır (Şentürk,2019: 91-93).

Günümüzde ailenin konumu ile birlikte aile içi roller, ailenin toplum içindeki fonksiyonu ve işlevi dinamik bir şekilde değişip dönüşmektedir. Bu hızlı değişimi din, gelenek ve görenekler, modernleşme gibi faktörler oluşturmaktadır (Aydın, 2014: 101-103).

3. Osmanlı’da Evlatlık Sistemi

Osmanlı toplumu kültürel ve dini sebeplerden dolayı korunmaya muhtaç çocukların eğitimi, bakımı ve topluma kazandırılmaları ile ilgilenmiş ve bu durumu bir kültür şekline dönüştürmüştür. Tanzimat döneminden önce kurum bakımından ziyade çocuklar ailelerin yanına yerleştirilip desteklenirdi. Bu sistemin çocuk ve aileler üzerinde sağlık, ekonomik, psikolojik ve pratik yararları bulunmaktadır. Osmanlı hukuku, çocuğun sağlıklı gelişmesi için aile ortamında yetişmesini temel şart olarak görmekte ve çocuğa en uygun aileyi belirlemeyi temel amaç kabul etmektedir (Bay, 2014: 151).

İslam’a göre yetim, kimsesiz ve yardıma muhtaç çocukları eve alıp yetiştirmek, topluma kazandırmak, eğitmek, evlendirmek, meslek sahibi yapmak, ihtiyaçlarını karşılamak Müslümanlara büyük sevaplar kazandırmaktadır. Öz çocuk ve süt çocuk dışındaki evlatlıklar İslam’a göre mahrem değildir (Acar, 2016: 108-109).

Osmanlı hukukunda evlat edinme Arapça bir kelime olan ‘Tebenni’ şeklinde geçmektedir. Osmanlı’da evlatlık olarak alınan çocuklar içerisinde herhangi bir yere herhangi bir sebeple terk edilen çocuklar (lakit), öksüz ve yetim olan çocuklar ve maddi sebeplerden ötürü gücü yetemeyen kişilerin çocukları bulunmaktadır. Ayrıca bazı aileler de çocuklarını güzel ahlak ve İslam terbiyesi görmesi için evlatlık olarak verebilmektedir. Bu durumun hukuki altyapısında evlat edinen bireyler ve evlat edinilen çocuklar arasında nesep bağı bulunmamakta, mirasçılık ilişkisi doğmamakta ve evlilik yasağı oluşmamaktadır. Çocuklarını evlatlık olarak veren aileler, evlat edinen aileler tarafından çocukların yetişmesi için yapılan masraf ödenmesi istenmişse bu masrafı ödedikten sonra çocuklarını geri alabilmektedir (Turan, 2016: 102-105).

Osmanlı’da evlatlık sistemi, çocuğun kendine yetebildiği zamana kadar süren bir statüdedir. Bu dönemden sonra evlatlık yasal bir bağlılık içermiyordu. Osmanlı’da evlat edinme nedenleri ailelerin çocuk yetiştirme hasreti, ahirete yönelik sevap işlemek, fakir, terk edilen, kimsesiz, mühtedi ve yetim çocukların

korunması, bu çocukların eğitimlerinin verilmesi, ahlaklarının güzelleştirilmesi ve himaye edilmelerine yöneliktir. Evlat edinme koruyucu aile kapsamında daha çok varlıklı kadınlar tarafından yapıldı. Ayrıca bu kadınlar daha çok kız çocukları evlat edinirlerdi, uygulamaya katılan erkeklerin evlerinde nadiren barınan kız çocukları görülürdü. Osmanlı'da evlatlık dışında ikincil statüde manevi evlat, ahretlik ve besleme gibi kavramlarla anılan çocuklar da bulunurdu. Bu çocuklara 'icar-ı sağır' yani küçüklerin icarlanması nitelemesi yapılırdı (Zencirkıran, 2013: 349).

3.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine Kadar Evlat Edinme Sistemindeki Değişim

Eski Türk devletlerinde evlatlık müessesesi sık görülen bir uygulamaydı. Kırgız ve Yakut Türkleri kimsesiz çocukların aile sahibi olmasını ve çocuksuz ailelerin de çocuk sahibi olması amacıyla evlatlık edinirlerdi. Ancak Uygurların evlat edinmedeki amaçları kişisel ve maddi faydalardır. Uygurlar evlatlıkları ya tarımda köle gibi kullanıyordu ya da diğer ailelere satıyordu (Özbay, 1999: 6-7).

İslam hukukunda evlat edinme müessesesi, haksızlığa neden olması, nesep karışıklığını ortaya çıkarması, kötü amaçlarla suiistimal edilebilmesi, mahremiyet sınırlarına uyulamaması, çocuğun ruhsal ve sosyal sağlığının bozulması nedenlerinden ötürü kabul edilmemiştir. Bu yüzden İslam hukukunda evlatlık ve evlat edinen arasında nesep bağı oluşmamakta, mirasçılık ve mahremiyet ilişkisi meydana gelmemektedir (Turan, 2016: 92-94). Bu durum İslam'ın evlatlık sistemi üzerinde olumsuz görüş belirtmesine neden olsa da korunmaya muhtaç çocukların bakımı için de kişilere ve devletlere önemli sorumluluklar yüklemiştir.

Osmanlı Devleti korumaya muhtaç çocukların sorunlarına kayıtsız kalmamış ve bu sorunların korunmasına yönelik çözümleri İslam hukukunu esas alarak politikalar geliştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin çocuklara yönelik koruyucu politikaları Tanzimat Dönemi öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Tanzimat Dönemi'ne kadar çoğunlukla devletin denetiminde olmasının yanı sıra bağımsız sivil toplum örgütleri, vakıf ve imaretler de sosyal hizmet görevlerinde bulunmuşlardır. Vakıflar çoğunlukla korunmaya muhtaç çocuklara iş, aş ve maddi destek sağlamaktaydı. Aile, çocuğun gelişimi için en uygun yer olarak görüldüğünden, öz ailesinden ayrılan çocuklar oğulluk, besleme ya da evlatlık olarak koruyucu ailelere verilmekteydi. Evlatlık verme işlemi Osmanlı kadısının göreviydi ve kadı bu işlemleri gerçekleştirirken fetvalardan yararlanmaktaydı. Tanzimat'tan sonra korunmaya muhtaç ve kimsesiz çocuklar için kurumsallaşmaya gidilmiş, batı tarzı kurumlar açılmıştır (Bay, 2014: 151).

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından yirminci yüzyılın ilk yarısına kadarki süreçte evlatlık kelimesi, evlat edinilen çocuk, üvey evlat ve eve hizmet için alınan kız anlamlarında kullanılırdı. Bu dönemde evlatlıklar, cariyeler ve gelinler arasında benzer anlamlar bulunmaktadır. Aile içerisinde evlatlıklar cariyeye, cariyeler gelin ve gelinler de hizmetçi olmakta veya 'gibi' olmaktadır. Bu üç grup da aileye sonradan katılmakta ve katılırken de eski kimliklerinden arınıp yeni bir kimliğe bürünmektedirler (Özbay, 2012: 2-3). Açıkça belirtilmese de evlatlıklar ve cariyeler aileden birileri olmalarına rağmen ailenin çocuğu değildir.

Özbay'a göre İslam'ın evlat edinmeyi yasaklaması, evlat edinilen ile aile arasında miras hakkını kaldırması ve evlatlıkların mahremiyet sayılmaması evlatlık müessesesini kölelik kurumuna benzer bir duruma dönüştürmüştür. Evlat edinilen bireylerle cinsel ilişkinin yasak olmaması, bu çocukların kız olmalarının daha çok tercih edilmesine neden olmuştur. Özellikle 1911-1922 yılları arasında evlatlıkların saçları tıraş edilir, evlatlıklara çirkin ve eski elbiseler giydirilirdi. Bu uygulamanın amacı sağlık nedenleri olarak gösterilse de daha çok 'öteki birey' olduğunun göstergesidir. Bazı yazarlara göre de Çerkez göçü sonucunda korunmaya muhtaç çocuk ve kadınların evlatlık alınması, evlatlık müessesesinin kölelik sınıfına dönüşümünü tetiklemiştir (Özbay, 2012: 8-10). Evlatlık hikâyelerinin hepsinde cinsel sömürü olmasa bile emek sömürüsü mutlaka kendini göstermektedir.

Evlatlık sistemin Osmanlı Devleti'nde olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Olumsuz olarak evlatlıklar genellikle çirkin ve esmer kızlardan oluşmaktadır. Evlatlıkların güzel olmaları istenmemekte ve evin beyine güzel görünmemeleri için özellikle çirkinlerin evlat edinildiği düşünülmektedir. Evlatlıklar bazen cinsel tacize maruz kalmakta ve aşağılanmaktadır. Evlatlıklar için de gözü erkeklerde, okumaya isteksiz, cahil ve köylü tasvirleri yapılmaktadır. Olumlu yanları ise eve alınıp kendi çocukları gibi sevimli, terbiye edilmeleri, çeyizlendirilmeleri, evlendirilmeleri ve ilgi göstermeleridir (Özbay, 1999: 24-28).

4. Türkiye'de Evlatlık Sistemi

Geçmişten günümüze çeşitli toplum ve hukuki sistemlerde evlatlık müessesesi önemli bir yer edinmiştir. Eski toplumların hukuk sistemlerinde evlat edinen aileler bu evlatlıkları ekonomik, siyasi ve dini bakımdan benimsemişlerdir (Sağlam, 2006: 8). Evlatlık müessesesi ilk olarak soyun devamı ve mirasçı olmuş, daha sonra ailelerin çocuk sevgisi tatma aracı olmuş, son olarak da korunmaya muhtaç çocukların aile içinde desteklenmesi durumuna dönüşmüştür.

4.1. Cumhuriyetten Günümüze Evlat Edinme Sistemindeki Değişim

Evlat edinme, Cumhuriyet döneminde 1926 yılında Medeni Kanunu'nun kabulüyle resmi hükümler altına alınmıştır. Eski uygulamada 35 olan yaş şartı yeni uygulamada 30 yaşa indirilmiştir. 30 yaşını doldurmuş evlat edinmek isteyen çocuksuz birey ya da bireyler kendinden 18 yaş küçük birisini mahkeme izni sonucu noterden resmi bir senet imzaladıktan sonra evlat edinebilmektedir. Mahkeme evlatlık kararını vermeden önce çocuğun köle olarak çalıştırılmayacağına emin olmakta ve aile de çocuğu kendi nüfusuna geçirmektedir. Evlat edinebilmek için gerekli şartlar bir yıllık bakım, eğitim, evlatlık ile birlikte öz çocuklarının haklarının hakkaniyetle verilmesi ve karşılıklı rızanın bulunması şeklindedir (Yazıcı, 2019: 243-245).

Medeni Kanun, İslam hukukuna ters düşmemek için bazı maddeleri esnetmiştir. Evlat edinilen çocukla evlenilmek istenildiği zaman karşılıklı rıza varsa evlatlık akdi bozulup bu işlem gerçekleşebilmektedir. Ayrıca evlatlık, ailenin diğer fertlerinden biri ile evlatlık akdi bozulmadan evlenebilmektedir. Bunun sebebi nesep bağının sadece taraflar arasında olmasındadır. Aile, evlatlık ile miras bağı kurmak istemiyorsa evlatlık akdinden önce bunu belirtmesi gerekmektedir (Özbay, 1999: 9). Bu tür istekler evlat edinme sürecinden önce belirtildiği takdirde maddelerin esnekliğinden yararlanılabilmektedir.

Cumhuriyet Hükümetleri 1926 yılından 1964 yılına kadarki süreçte evlatlık müessesesine ilgisiz kalmışlardır. 1960 yılından sonra evlatlık müessesesi, ücretli hizmetçi statüsü gibi anılmaya başlanmıştır. Evlatlıklar daha fazla özgürlük istediği için daha az sevecen bir hal almış ve evlatlıkları evlendirme, evlatlıklara çeyiz hazırlama gibi zorunluluklar da ortadan kalkmıştır. Aileler evlatlık almanın büyük sorumluluk gerektirdiğinden ve zorluklarının olduğundan yakınmışlardır. Evlatlığa yönelik eleştiriler, gündelikçi kadınlar kavramının ortaya çıkışı ve apartmanlaşma evlat edinmedeki azalmaya neden olmuştur. 1960 yılının başlarında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuş, evlat edinme ve koruyucu aile konusunda çalışmalar yapılmış fakat ailelerin evlatlıklara hizmetçi gibi davranmaları bu uygulamanın başarıya ulaşmasını engellemiştir (Özbay, 1999: 29-31). Evlatlıklara yönelik olumsuz bakış açısı, yapılan çalışmaların başarıya ulaşmasındaki en büyük engel olmuştur.

Evlat edinme müessesesi günümüzde, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve çocukların korunmasına yönelik geliştirilen çocuk refahına yönelik bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Geçmişte evlat edinme ekonomik, dini, siyasi, ahlaki ve sosyal amaçlar şeklinde gerçekleşen bir uygulamayken günümüzde bu amaçlar ailenin çocuk ihtiyacını karşılamak değil korunmaya muhtaç çocuklara en uygun olan aile ortamını sağlamaktır (Yazıcı, 2014: 251). Evlat edinme günümüzde çocuk istismarının önüne geçilmesi amacıyla yasal olarak zorlaştırılmıştır.

4.2. Evlatlık Sistemi ve Koruyucu Aile Sisteminin İlişkisi

Evlatlık sisteminin en çok karıştırıldığı hizmetlerin başında koruyucu aile sistemi gelmektedir. Koruyucu aile, çocuğun bakımı ve güvenliğinin sağlanması amacıyla çocuğun korunduğu bir sistemdir. Bu sistemde çocuk, ailenin vesayetine girmemekte ve kısa bir süreliğine ya da en fazla çocuk reşit oluncaya kadar aile bakımına verilmektedir (Yazıcı, 2019: 234). Türkiye’de aileler genellikle, evlat edinebilmek için koruyucu aile olma eğilimindedir.

Koruyucu ailenin temel olarak üç tane işlevi vardır. Bu işlevler; korunmaya muhtaç çocukların kişiliklerinin sağlıklı gelişimi, çocuğun zarar görmesinin ve örselenmesinin mümkün oldukça engellenmesi ve kimsesiz çocuk ya da kendi ailesinin yanında zarar gören çocukların normal gelişimleri için gereken ortamın hazırlanması şeklindedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014: 67). Bu üç işlev çocuğun yüksek yararını sağlamak üzere oluşturulmuş ve çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde sağlamak üzerine temellendirilmiştir.

Evlat edinilen ya da koruyucu ailede bulunan çocuklar ile ebeveynler arasındaki bağlanma durumu önemlidir. Bu çocukların davranışsal özellikleri, bağlanma düzeyini etkileyen önemli bir etmendir. Çocuklarda görülen, duygusal ve davranışsal bozukluklar olan korku, kaygı, uyumsuzluk, saldırganlık, yalan söyleme, hareketlilik ve hırsızlık yapma bağlanma düzeyini olumsuz etkilemektedir (Kılıç, 2019: 233-234). Ancak ülkemizdeki kültür, çocuğa verilen değer ve yaşam biçiminden kaynaklı, aile içerisinde varlığını gösteren ilgi, bakım ve sevgi duyguları olumlu bağlanma ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Olumlu bağlanma ilişkileri, koruyucu ailenin çocukla, çocuğun da aileyle olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlamakta ve bu çocuğun ileride evlatlık olarak alınmasını da kolaylaştırmaktadır.

4.3. Evlatlık Sistemi İçerisinde Yer Alan Ailelerin Gerekçeleri ve Özellikleri

Ailelerin evlat edinmeyi isteme veya istememe eğilimini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Yılmaz’ın yaptığı çalışmada, bireylerin evlat edinmeme ya da evlat edinmenin az olmasının nedenleri sırasıyla, evlat edinmeye karşı ailelerin çekincesinin olması, evlat edinme hizmeti pratiğinde yaşanan sorunlar, kurumda kalan çocukların durumları ve evlat edinme hizmetlerinin yavaş olması şeklindedir (Yılmaz, 2013: 60). Ailelerin evlat edinmeme nedenleri arasında en çok; çocuk olur umudunun bulunması ve çocuk istememeleri, daha sonra ise şartların uymaması ve bu konudaki bilgisizlik ön plana çıkmaktadır. Evlat edinme nedenleri ise çocuklara olan sevginin fazla olması, topluma iyi bir birey kazandırılmak istenmesi şeklindedir. Erkekler evlat edinmeyi neslin devamını sağlamak, kadınlar ise evliliğin daha sağlıklı yürümesini sağlamak amacıyla istemektedir (Yılmaztürk, 1991: 109).

Evlat edinmek isteyen ailelerin gerekçeleri genellikle evlat özlemi çekmek ve evlatlıkla bir aile bağı kurmak şeklindedir. Ancak bu amaçlar dışında bazı aileler gerçek amaçları olan, evlatlığı alıp hizmetçi yapmak, suç aracı olarak kullanmak ve mensup olduğu dine dâhil etmek şeklindeki amaçlarını gizleyerek evlatlık başvurusunda bulunmaktadır (Filiz, 2017: 87). Bu sebeple evlat edinme süreci çok titiz bir şekilde devam ettirilmelidir.

Tezel ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, ailelerin koruyucu aile olma ve evlat edinme nedenleri arasında çocuk sahibi olmamak, yakın çevrelerde bu tip ailelerin varlığı, ebeveynlik duygusunu yaşamak, yalnızlık duygusunu yaşamamak, çocukları topluma kazandırmak ve bu konuda bilgili olmak şeklindedir. Koruyucu aile olmak aile çevresi tarafından olumlu karşılanırken evlat edinmek olumsuz karşılanmaktadır (Tezel, Demirel ve Kaya, 2018: 24-28). Gökkaya’nın yaptığı çalışmada, bireylerin koruyucu aile olma nedenleri sırasıyla, yardıma gereksinim duyan çocuklara yardım etmek, yalnızlığı ortadan kaldırmak, ailenin kendi çocuklarının olmaması, kızlarının olmaması, oğullarının olmaması ve diğer seçenekler olan; çocuklara aile ortamı sağlamak, çocukları çok sevmek ve yoksul olan çocuklara yardım etmek şeklinde saptanmıştır (Gökkaya, 2014: 610).

Nazik'in yaptığı çalışmada, ailelerin başkasının çocuğuna bakmak istememesinin sebepleri, sorumluluk almak istememeleri ve evdeki düzenin bozulmaması şeklindedir. Evlat edinmek isteyip evlat edinmeyen ailelerin nedenleri, çocuk olur diye beklemleri ve ailelerin evlat edinmeye koşullarının uymaması biçimindedir. Evlat edinmek isteyen aileler, kan bağı ile bağlı olunan çocuklara bakma isteği ve evlatlığın ailesini tanıma isteği sebeplerinden evlatlığı daha çok akraba çevresinden almak istemektedir. Evlat edinmek isteyen ailelerin çoğu evlat edinme koşullarını bilmemekte ve bu müessesenin tanıtımının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Kurumdan evlat edinmek isteyen ailelerin amacı ise kimsesiz olan çocuğun bir aile yuvasına kavuşmalarını istemeleridir (Nazik, 1988: 32-41).

Bunun yanı sıra evlat edinmek isteyen veya koruyucu aile olmak isteyen ailelerin bazı özellikleri evlat edinme sebeplerini farklılaştırabilmektedir. Koruyucu aile olmak isteyen ailelerin eğitim durumları incelendiğinde ortaokul mezunu ve okuryazar olan kadınlar, koruyucu aile olmayı daha çok çocuk sahibi olamadıkları için, ilköğretim, lise ve üniversiteden mezun kadınlar ise korunmaya muhtaç çocuklara yardım etmek için istemektedir. Erkek bireylerde, çocuklarının olmama durumu daha çok ilköğretim ve lise mezunları için geçerliken, üniversite mezunlarında ise çocuklara yardım etme amacı ön plana çıkmaktadır. Koruyucu aile olma ve meslek ilişkisine bakıldığında, serbest meslek icra eden ve işçi olan erkeklerde, çocuk sahibi olmamaları nedeni ağır basarken, emekli ve memur olanlar için çocuklara yardım daha önceliklidir. Emekli ve ev hanımı olan kadınlar için öncelikli neden çocuklarının olmaması iken serbest meslek icra eden ve memur olanların nedeni çocuklara yardım etmek diye saptanmıştır (Gökkaya, 2014: 616).

Genel olarak ailelerin mensup olduğu inanç sistemi, etnik yapısı, sosyoekonomik düzeyleri, sosyokültürel özellikleri evlat edinme düşüncesi üzerine belirleyici rol oynadığı yapılan araştırmada belirlenmiştir. İnsanların dini, ırkı, ekonomik olarak yeterli olmaları, doğduğu ve yaşadığı yer, eğitim durumları ve icra ettikleri meslekler önemli derecede belirleyici etmenlerdir.

Diğer taraftan evlatlık ve evlat edinen aile arasındaki ilişkiler de önemlidir. Evlat edinen aileler, evlatlık olan çocukların psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef olduğundan uyum sorunu yaşamayan çocuklar genellikle evlat edinilmektedir (Filiz, 2017: 86). Uyum sorunu yaşamayan ve olumlu bağlanma ilişkileri geliştiren çocuklar ve ailelerin var olan ilişkilerini sürdürebilme ve kalıcı hale getirme ihtimalleri yüksektir.

Evlatlıklar, aile içi ilişkilere çeşitli şekillerde ve seviyelerde etkilerde bulunmaktadır. Evlat edinme aileye mutluluk, huzur, sevgi, hareket ve güvence getirmekle birlikte babanın eve daha çok bağlanmasını sağladığı, evlilikte sorun yaşayanların bu şekilde daha sağlıklı ilişkiler geliştirdiği saptanmıştır (Nazik, 1988: 14). Evlat edinilen çocuğun aile ile olumlu ilişkiler geliştirmesi, ailedeki diğer bireylerin de ilişkisini etkilemekte ve aile içinde var olan sorunların da ortadan kalkmasına vesile olabilmektedir.

4.4. Kurum Bakımında Olan Çocuklar İle Koruyucu Aile Yanında Olan Çocukların Değerlendirilmesi

Aile ve kurum bakımı, çocuğun fiziksel, bilişsel, duygusal vb. alanlarda gelişimi açısından, çocuğa sağladığı olumlu ve olumsuz katkılar çerçevesinde farklılaşabilmektedir. Kurum bakımı, çocukların fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilirken, aile işlevindeki gibi çocuklara sosyal ve ruhsal yönden katkıda bulunamamaktadır. Sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında kalan çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda kurum bakımının, çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu çocukların anne baba yoksunluğu çekmesi, buna neden olarak belirtilmiştir (Nazik, 1988: 7).

Koruyucu aile ile kurum bakımı arasında psikolojik ve eğitim açısından ciddi boyutlarda farklar vardır. Yapılan araştırmalarda koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların; fiziksel, sosyal, duygusal ve dil gelişimi alanındaki farklılıklar, kurumda kalan çocuklara kıyasla ciddi bir boyutta ilerilik göstermektedir

(Yılmaztürk, 1991: 19). Kurum bakımında kalan çocukların öz-saygı düzeyinin, ailesi ile yaşayan çocuklara göre daha az olduğu belirlenmiştir. Çocukların yuvaya verilmeden önce ailesinde şahit olduğu boşanma, ölüm ve maruz kaldığı ihmal, istismar çocuğun kendisini önemli, yeterli ve değerli görme düzeyini etkilemekte, yuvada bu olumsuz durum daha da belirginleşmektedir (Gürçay, 1993: 64). Ankara'da yapılan bir çalışmada, koruyucu ailedeki çocukların toplumsal uyumunun, ruhsal olgunluğunun ve zekâ gelişiminin kurumda bulunan çocuklardan daha ilerde olduğu belirlenmiştir (Nazik, 1988: 14).

Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, davranış sorunları en çok kurumda kalan çocuklarda görülmektedir. Koruyucu aile bakımında çocukların daha uysal, yumuşak huylu ve sosyal oldukları belirlenmiştir. Ebeveynler, kurumda çalışan personele göre çocuklara daha sağlıklı, demokratik, esnek ve ödüllendirici bir tarzda yaklaşmaktadır. Aile ortamı daha sıcak ve samimidir (Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005: 136).

II. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı'nda yapılan değerlendirmede, bütün çocukların sevgiye, şefkate, akranları ile oynamaya ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Çocuklar kendisine ait bir odaya, eşyalara sahip olmak, sosyal yaşamın faaliyetlerine katılmak istemektedir. Kurumlar bu ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Kurumlarda anne mahrumiyetinin olması, bakıcıların sık sık değişmesi, koşullarda bazı çocukların huzursuzluk yaratması kurumlarda bulunan çocuklarda ruhsal olarak olumsuz bir gelişime neden olmakta, ailelerde kalan çocuklarla karşılaştırıldıklarında kişilik olarak önemli kusurlar görülmektedir. Kurumda kalan çocuklar daha pasif, korkak, yersiz güvene sahip, uyumsuz ve zekâ olarak geride olmasalar bile duygusal ve entelektüel anlamda diğer çocuklara göre geri seviyelerde bulunmaktadır (Karatay, 2007: 296).

Kurum bakımındaki çocuklar, okul ve çevresindeki arkadaşları, eğitimciler ve diğer ebeveynler tarafından yurt, yuva çocuğu gibi damgalamalara maruz kalmakta, bu kişilerin kendilerine olan acıma duyguları sonucunda dışlanmışlık hissine kapılmaktadırlar. Bu çocuklar okul hayatı boyunca etiketlenerek dışlanmakta, kendilerini çevrelerinden soyutlamakta, diğer kurum bakımında olan çocuklarla gruplaşmaktadır (Gökçe, 2017: 23). Gruplaşma beraberinde güç meydana getirmekte, kurallara uymama, saldırganlık davranışları sergileme sonucu diğer öğrencilerin korkmasına, bu çocuklardan uzak durmasına ve tekrar dışlanıp damgalanma durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (İnce, Kasapoğlu ve Sezek, 2014: 115).

Kurum bakımındaki çocukların, yaşadıkları sorunlar ve hayat koşulları nedeniyle akademik olarak başarılı oldukları söylenemez. Ancak özellikle küçük yaşlardaki çocukların koruyucu aileye yerleştirilmesi sonucu akademik başarılarının arttığı saptanmıştır (Baysal, 2017: 194).

Biyolojik ailesinin yanında yaşayan çocuklar ile evlat edinilmiş çocukların duygusal, davranışsal sorunları ve bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmanın sonucunda, bu çocuklar arasında benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Evlat edinilen çocukların davranışsal ve duygusal sorunları, huy özellikleri ve bağlanma düzeyleri, biyolojik ailenin yanında kalan çocuklarla farklı olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada evlat edinen ve edinmeyen ailelerin çocuk yetiştirme tarzlarının ve kişisel özelliklerinin benzer olması, bu sonucu destekler niteliktedir (Dikmeer, Erol ve Gençöz, 2014: 8-9).

Evlat edinen aileler veya koruyucu aileler, diğer aileler gibi zorluklar ve sorunlar yaşayabilmektedir. Evlat edinen aileler çocuğa alışma ve uyum sorunları, çocuk ise hem biyolojik hem de koruyucu aileyi benimseme sorunu yaşamaktadır. Yaşanan sorunlara rağmen aileler çocuk ihtiyacını, çocuk da aile ve ebeveyn ihtiyacını karşılamaktadır (Walsh, 2017: 221).

Çocuklar yetiştirme yurtlarına en çok ebeveynlerinin biri veya ikisinin ölmesi sonucu yerleştirilmektedir. Genel olarak aileden yoksun bir şekilde büyüyen bu çocukların yurt yaşamının olumsuz izlerini yaşamları boyunca taşıdıkları belirlenmiştir. Yetiştirme yurtlarında kalan bireylerin çocuklarının bu kurumlarda

büyümesini istemedikleri saptanmıştır. Yetiştirme yurtlarında büyümüş bu bireyler yetişkinlik hayatında sosyalleşme sorunları olan sorumsuzluk, saldırganlık, yalnızlık sorunlarını yaşamışlardır. Ayrıca bu bireylerin aileden yoksun bir şekilde büyümüş olmaları, hayatları boyunca duygusal açlık çekmelerine neden olmuştur (Öcal ve Kemerkeya, 2011: 76-77).

4.5. Evlat Edinme Yönergesinin Kaldırılması ve Çocuğun Yüksek Yararı

Evlat Edinme Yönergesi, 1994 yılında hizmete ilişkin gereksinimden dolayı yürürlüğe girmiştir. Bu dönem ve öncesinde evlat edinme müessesesi istismara açık bir durumdaydı. Yönerge, özellikle evlat edinecek ailelere yönelik kriterlerin bulunmaması ve bu hizmetin farklı meslek grupları/elemanları tarafından yürütülmesi sebebiyle raporların kabul edilmemesi gibi nedenlerden ötürü Uluslararası Sosyal Hizmetler Teşkilat işbirliği ile hizmetin belirli bir standardının olması ve hizmetin işleyişinde uygulama birliğine varılması amacıyla hazırlanmış bir mevzuattır. 2002 yılında Medeni Kanun'da yapılan değişiklik neticesinde evlat edindirme hizmetlerine hukuki statü kazandırılmış ve Bakanlar Kurulu kararı ile SHÇEK'e 'Aracı Kurum' yetkisi verilmiştir (SHÇEK, 2002; SHUDER, 2018).

Evlat Edinme Yönergesi 2018 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Yönergenin 13. maddesine göre evlat edinecek kişi ile evlat edinilecek çocuk arasında en fazla kırk yaş farkının olması gerekmektedir. Bakanlık özellikle kırk yaş üzeri olan ailelerin de bebek veya küçük yaştaki çocukların evlat edinme hizmetinden yararlanması için bu yönergeyi yürürlükten kaldırmıştır. Ancak bu durum beraberinde çocuğun yüksek yararı yerine ailelerin yararının gözetilmesi ve yaşı büyük olan çocukların evlat edinilmesinin zorlaşması gibi sorunları da getirmektedir.

Evlat edinme veya koruyucu aile sisteminde çocuk hakları, bu hizmetleri sağlarken temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989) çerçevesinde çeşitli maddelerde bu noktaya vurgu yapılmaktadır. Bu sözleşmeye göre; etnik, ulusal, sosyal köken, cinsiyet, din vb. statüler nedeniyle çocuklar arasında ayırım yapılamaz, çocuğun içerisinde olduğu ve çocuğu etkileyen, ilgilendiren tüm faaliyetlerde çocuğu yüksek yararı temel düşünce olmalı, sözleşmeye taraf olan devletler her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu ve çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı gelişmesi için azami çabayı göstermeli, çocuklar kendilerini alakadar eden her konuda kendi görüşlerini serbestçe ifade edebilmelidir.

Çocuğun yüksek yararı en genel anlamıyla, çocuğun içerisinde olduğu herhangi bir menfaat uyuşmazlığında çocuğun tarafının tutulması, çocuğun kayırılması olarak tanımlanmaktadır (Serozan, 2015: 66-67). Lahey'de imzalanan Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmesinde (2004) yer alan bazı ölçütler çocuğun yüksek yararını desteklemektedir. Bu ölçütler, çocuğun evlat edinmeye uygun olup olmadığının tespiti, çocuğa ait bilgilerin muhafaza edilmesi, çocuğa en uygun aile ile çocuğun eşleştirilmesi, uluslararası hukukun çocuğa tanıdığı haklar çerçevesinde çocuğa yönelik koruyucu tedbirlerin alınması, çocukların kaçırılması, satılması ve ticaretinin yapılmasını önlemek amacıyla devletler arasında işbirliğinin kurulması, evlat edinilen çocuğun ailenin yanında yüksek yararının zedelenmesi durumunda tekrardan koruma altına alınması ve sonrasında çocuğun yüksek yararı temel alınarak başka uygun bir aileye evlat olarak verilmesi şeklindedir. Sosyal hizmet ve çocuk ile ilgili diğer disiplinlerin de ortak hedefi çocuk ile ilgili tüm faaliyetlerde çocuğun yüksek yararı temel ilkesinin korunmasıdır. Özellikle korunmaya muhtaç çocukların bakımının sağlıklı olarak yürütülmesi için bu ilke ve bu ilkenin oluşturduğu ölçütler göz önünde bulundurulmalı ve hizmet esnasında uygulanmalıdır.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Evlat edinme, bireylerin biyolojik olarak bağı bulunmayan çocuklara ebeveynlik yapma isteğiyle başlamakta ve çocuğun tüm ebeveynlik sorumluluklarını üstlenen yetişkin bireylerin yanına

yerleştirilmesine denilmektedir. Aile, çocuğun bakımı, büyümesi ve gelişimi için en sağlıklı kurum olarak görüldüğünden evlat edinme müessesesi önem arz etmektedir.

Eski Türk devletlerinde çocuk sahibi olmak istenen bir eylem olmuş ve bu yüzden evlat edinme sık görülen bir davranış haline gelmiştir. Ancak İslam hukuku, evlat edinmenin haksızlığa neden olması, mahremiyet sorunlarını ortaya çıkarması, nesep karışıklığına neden olması ve kötü amaçlarla suiistimal edilmesi sebeplerinden evlat edinme müessesesini kabul etmemiştir.

Osmanlı Devleti, İslam hukukundan ötürü çocukları evlat edinme davranışı yerine korunmaya muhtaç çocukları kendilerine yetebildiği zamana kadar desteklemeyi uygun görmüştür. Tanzimat döneminden önce çocukların korunması için devlet ile birlikte sivil toplum örgütleri, vakıflar ve imaretler görev almış, Tanzimat döneminden sonra kimsesiz çocuklar ve korunmaya muhtaç çocuklar için kurumsallaşmaya gidilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine doğru evlatlıklar, cariyeler ve gelinler benzer niteliklerde görülmekte ve hizmetçi olarak kullanılmaktadır. İslam'ın evlat edinmeyi yasaklaması, evlatlıkların daha çok kız çocukları olmasına ve evlatlık sisteminin kölelik kurumuna benzemesine neden olmuştur.

Medeni Kanun ile birlikte evlat edinmeye çeşitli şartlar getirilmiştir. Cumhuriyet Döneminden 1960 yılına kadar evlatlıklar ücretli hizmetçi olarak görülmeye devam edilmiştir. Evlatlıkların daha fazla özgürlük istemeleri, evlat edinmeye olan ilgiyi azaltmıştır. Geçmişte evlat edinme dini, siyasi, ekonomik ve sosyal amaçlar şeklinde gerçekleşen bir uygulamayken günümüzde çocukların yüksek yararı göz önünde bulundurulmaktadır.

Evlatlık sisteminin karıştırıldığı hizmetlerin başında koruyucu aile sistemi gelmektedir. Koruyucu aile sisteminin amacı, çocuğun bakımını ve sağlıklı gelişimini sağlamaktır. Koruyucu ailelerde bulunan çocuklar ve ebeveynler arasında bağlanma durumu görülebilmektedir. Koruyucu ailelerde çocuğa olan bağlılık düzeyinin üst seviyelere çıkması, çocuğun evlatlık olarak alınmasını sağlamaktadır. Bu durum koruyucu aile sisteminin olumlu işlerliğini evlat edinen ailelerin ilk basamağı olarak da görebilir ve bu sistemi evlatlık sistemine bu şekilde entegre edebiliriz.

Evlat edinmek ya da koruyucu aile olmak isteyen ailelerin genel olarak amaçları; korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve evlat hasretini gidermek şeklindedir. Ailelerin mensup olduğu inanç sistemi, etnik yapısı, sosyoekonomik düzeyleri, sosyokültürel özellikleri evlat edinme düşüncesi üzerine belirleyici rol oynamaktadır.

Kurum bakımı, çocukların fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta ancak sosyal ve psikolojik yönden eksik kalmaktadır. Çocukların kurum bakımında aile eksikliği yaşaması gelişimsel olarak olumsuzluklar yaşamasına neden olmaktadır. Yapılan birçok çalışmada kurum bakımında kalan çocukların davranışsal, gelişimsel, sosyal, ruhsal gelişim ve akademik başarı olarak koruyucu ailede kalan çocuklara göre daha geride kaldıkları belirlenmiştir. Bu araştırmalar da gösteriyor ki kurum bakımı ne kadar iyileştirilse de aile ortamının sağladığı işlevleri yerine getirememekte ve bu kurumlarda kalan bireyler yaşamları boyunca sorunlar yaşamaktadır.

Geçmişte evlat edinme müessesesi farklı amaçlar dâhilinde yapılan bir uygulama alanıydı. Ancak günümüzde bu müessese aile refahına yönelik bir uygulama değil çocuk refahına yönelik bir uygulamadır. 2018 yılında Evlat Edinme Yönergesinin kaldırılması bu müessesenin çocuk yararından çok aile yararına doğru evrilmesine neden olmuştur. Kırk yaş sınırının kaldırılması daha çok ileri yaşlardaki bireylerin bebekleri ve küçük yaştaki çocukları evlat edinmesine neden olacak ve evlatlık ile ebeveyn arasında yaş farkı giderek artacaktır. Bu durum sonrasında çocuk-ebeveyn çatışması, çocuğun ebeveynsiz kalması gibi çeşitli sorunları da beraberinde getirecektir. Muhakkak ki çocuk, sağlıklı bir aile ortamında sağlıklı gelişim gösterir. Bu sebeple kaldırılan yönergenin yerine çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilerek

kriterlerin daha da zorlaştırılması ve aile ortamının çocuğun gelişimine yönelik olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Evlatlık sistemi üzerine yapılan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Evlat edinme müessesesinin tarihi sosyal bilimcilerden çok edebiyatçı ve hukukçuların üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Evlat edinen ailelerin bilgileri genellikle gizli bulundurulmaktadır. Bu yüzden evlat edinilen çocuklar ve evlat edinen aileler hakkında dokümanlar sınırlıdır. Bu çalışma evlat edinme müessesesinin tarihi ve güncel konularını içinde barındıran bir çalışma olmasından ve bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olmasından ötürü alanyazına önemli katkılar sunacaktır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda evlat edinen aileler ve evlatlıkların yaşam dinamiklerinin incelenmesi, çocukların yüksek yararını sağlayacak düzenlemelerin yapılması ve kurum bakımında kalan çocukların daha fazla sağlıklı aileyle buluşturulmasına yönelik çalışmaların yapılması önemli olacaktır.

Fon

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir fondan faydalanılmamıştır.

Not

Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Kaynakça

Acar, H.İ. (2006). İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 7(99-110).

Adams, R. Dominelli, L. ve Payne, M. (2015). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*. (Çev. Ed. T. Tuncay). Ankara: Nika Yayınevi. (Orijinal Yayın Tarihi 2009).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Projesi Araştırma Sonuç Raporu Aralık 2014*. (ISBN: 978-605-89604-4-2). Ankara.

Aydın, M. (Ed.). (2014). *Aile Sosyolojisi Yazıları*. İstanbul: Açılım Kitap.

Bay, A. (2014). *Osmanlı Toplumunda Evlatlıklar ve Hukukî Durumları*. M. Köçer ve Y. Haykır (2nd ed.). Tarih İsmail Yıldırım Armağanı (149-163 ss.). *Turkish Studies*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.

Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2019). *Aile Sosyolojisi*. (8. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989, 20 Kasım). *Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 44/25 Mükerrer*, 2 Eylül 1990.

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme. (2001, 5 Aralık). *TBMM Genel Kurulu, 5049 Mükerrer*, 14 Ocak 2004.

Dikmeer, İ.A., Erol, N. ve Gençöz, T. (2014). Evlat Edinilmiş ve Biyolojik Ebeveyniyle Yaşayan Çocukların Davranışsal ve Duygusal Sorunları ve Bağlanma Düzeyleri ile Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Stillerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 25(1-10).

- Filiz, K. (2017). Türk Hukukunda Evlat Edinme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçe, H. (2017). Bir Sosyal Politika Olarak Evlât Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*. 1/1. 19-38.
- Gökkaya, V.B. (2014). Ailelerin, Koruyucu Aile Olma Nedenleri (Sivas İli Örneği). *International Journal of Human Sciences*. 11/1. 603-620.
- Gürçay, S.S. (1993). Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Öz-Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. *Aile ve Toplum*. 3/1. 58-66.
- İnce, Z. Kasapoğlu, A. ve Sezek, S. (2014). Korunmaya Muhtaç Kimsesiz Çocukların Devam Ettikleri Okulların Yöneticilerinin Bu Çocukların Sorunlarına ve Sorunların Çözümlerine Yönelik Mesleki Donanımları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*. 39(97-119).
- Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Kılıç, K.M. (2019). Evlat Edinilen Çocuklarda Bağlanma. *Mediterranean Journal of Humanities*. IX/1. 223-240.
- Nazik, M.H. (1988). Çocuksuz Ailelerin Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Hakkındaki Görüşleri. (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Özbay, F. (1999). Turkish Female Child Labor In Domestic Work: Past And Present. Erişim Adresi http://www.artsrn.ualberta.ca/amcdouga/Hist494_2014/readings/TURKISH%20FEMALE%20CHILD%20LABOR%20IN%20DOMESTIC%20WORK.pdf
- Özbay, F. (1999). Türkiye’de Evlatlık Kurumu: Köle Mi, Evlat Mı? Erişim Adresi <https://www.researchgate.net/publication/256643819>
- Özbay, F. (2012). Evlerde Ev Kızları – Cariyeler, Evlatlıklar, Gelinler. A. Durakbaşa (Ed.). *L. Davidoff - Feminist Tarih yazımında Sınıf ve Cinsiyet* içinde (1-19. ss.). (3. Baskı). İletişim. İstanbul.
- Sağlam, O. (2006). İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2002). Evlat Edinme Yönergesi. Sayı: B.02.01.SÇE:010.00.04./02 145, Ankara.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER). (2018). Sosyal Hizmet, “Social Work”. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*. 2(188-190).
- Şentürk, Ü. (2019). *Aile Sosyolojisi’ne Bir Katkı*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Tezel Z. Demirel, B. ve Kaya, Z.Ş. (2018). Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 19/43. 15-36.
- Turan, A. (2016). 1815 Numaralı Trabzon Şer’iye Sicili’ndeki Üç Kayıt Işığında Osmanlı Hukukunda Evlatlık Ve Koruyucu Ailelik Üzerine Bir İnceleme. F. Gedikli (Ed.). *II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri*. (87-114. ss.). İstanbul.

- Üstüner, S. Erol, N. ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 12/3. 130-140.
- Walsh, F. (Ed.). (2017). *Normal Aile Süreçleri Büyüyen Çeşitlilik ve Karmaşıklık*. (Çev. Ed. M. Kaya). (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Webb, N. B. (2017). *Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması*. (Çev. Ed. E. Erbay). Ankara: Nika Yayınevi. (Orijinal Yayın Tarihi, 2011)
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 4/2, 247-270.
- Yazıcı, E. (2019). *Çocuk Koruma ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Yılmaz K. (2013). Bireylerin Evlat Edinme ve Evlat Edinme Hizmetine Karşı Bilgi ve Tutumları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova
- Yılmaztürk, G. (1991). İnfertil Ailelerin Evlat Edinme ve Koruyucu Olma Konularındaki Bilgi ve Tutumları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Zastrow, C. (2018). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev. Ed. D.B. Çiftçi). (5. Baskı). Ankara: Nika Yayınevi. (Orijinal Yayın Tarihi 2010)
- Zencirkıran, M. (2013). *Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. (4. Baskı). Bursa: Dora Yayınları.

Yazar Biyografisi

Resul Duran, Öğr. Gör. 2019 yılında Ardahan Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve 2020 yılında Hakkari Üniversitesi Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir. Çocuk, aile, kadın, madde bağımlılığı, mevsimlik tarım işçileri, dezavantajlı gruplar gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.